

medinstgenderstudies.org

Youth4Youth

**Smurtas
santykiuose:**
*Mitai ir
Tikrovė*

KOORDINATORIUS:

The Mediterranean Institute of Gender Studies (Kipre) – www.medinstgenderstudies.org

PARTNERIAI:

- ▶ Europos organizacijų tinklas prieš smurtą (European Anti-Violence Network) (Graikija) – www.antiviolence-net.eu
- ▶ Smurtą patyrusių moterų namai (Casa delle Donne per non Subire Violenza) (Italia) – www.casadonne.it/cms
- ▶ Moterų informacijos centras (Lietuva) – www.lygus.lt/mic
- ▶ Barselonos universiteto Mokslinių tyrimų, kaip pratiškai ir teoriškai įveikti nelygybes, centras (Centre of Research in Theories and Practices that Overcome Inequalities-University of Barcelona)(Ispanija) – www.creaub.info

PROJEKTĄ FINANSAVO:

Daphne III Programa, Europos Komisija

Šios publikacijos turinys yra Medeterranean Institute of Gender Studies atsakomybė, Europos Komisija nėra atsakinga už šio turinio naudojimą ir šio leidinio turinys negali būti vertinamas kaip Europos Komisijos nuomonė.

KNYGUTĖS DIZAINERIS:

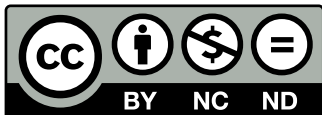
Mario Pavlou — www.mariopavlou.com

Entypo pictograms by Daniel Bruce — www.entypo.com

Jei norite gauti daugiau informacijos galite kreiptis:

Email: info@medinstgenderstudies.org

Website: www.medinstgenderstudies.org

Šis leidinys licenzijuotas Creative Commons Attribution licenzija. Šios licenzijos sąlygų kopiją galite rasti apačioje esančioje nuorodoje:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>

Kas sako, jog berniukai turi būti tvirti, o mergaitės - tik gražios?

Ar žinote... žodis “lytis” turi kelias reikšmes - “biologinė” ir “socialinė”.

‘**Biologinė lytis**’ – mergaitės ir berniukus, moteris ir vyrus apibrėžiantys biologiniai ir psichologiniai ypatumai: a) anatomija; b) lytinių chromosomų pora (moteriškojo individo genotipe (XX), vyriškojo –(XY)); c) hormonai (testosteronas ir estrogenas); d) reprodukcinės funkcijos.

‘**Socialinė lytis**’ – visuomenės sukurti lyčių skirtumai, neparemti jokiais biologiniais požymiais. Mergaitės ir berniukai negimsta žinodami, kaip turi atrodyti, rengtis, kalbėti, elgtis ar mąstyti. Įtaką vienaip ar kitaip elgtis mums daro šeima, draugai, išsilavinimas, kultūra, žiūrimi filmai, muzika, kurios klausome, kiekvieną dieną matomos reklamos ir kiti išoriniai faktoriai. Visuomenė nuolat siunčia žinutes, kaip turėtų elgtis berniukai ir mergaitės. Taigi, tam tikra prasme visuomenė mus įrėmina į socialinius bei kultūrinius rėmus. [Žr. kitą puslapį](#)

Daugeliui žmonių atrodo, jog visuomenėje egzistuojantys lyčių stereotipai yra normalūs, iliustruoja esamą situaciją. Tačiau lyčių stereotipai nėra normalus žmonių elgesys, stereotipai keičiasi priklausomai nuo vietos, laikotarpio, kuriame gyvename ir daugelio kitų faktorių. Dar visai neseniai buvo sunku ar net neįmanoma įsivaizduoti, jog vyras galėtų nedirbti ir rūpintis savo vaikais tam, kad jo žmona ar partnerė galėtų skirti laiko savo karjerai. O štai moterų boksas į olimpinių žaidynių rungtis įrašytas tik 2012 metais. Iki 1990 metų moterų boksas daugelyje pasaulio šalių buvo uždraustas! Taigi, lyčių stereotipai bėgant dešimtmečiams tapo vis nuosaikesni, lyčių lygybė įgavo vis didesnę reikšmę, socialiniai ir kultūriniai skirtumai tarp mergaičių ir berniukų mažėjo, tačiau tradiciniai lyčių stereotipai vis dar išliko gajūs. Net nepastebime, kad kasdien esame spaudžiami atitikti mums keliamus stereotipus.

PAMAŠTYMUI:

BERNIUKAMS: Jei rytoj iš ryto nubustumėte mergaitę, kaip jaustumėtės? Kaip tai pakeistų jūsų gyvenimą?

Mergaitėms: Jei rytoj iš ryto nubustumėte berniuką, kaip jaustumėtės? Kaip tai pakeistų jūsų gyvenimą?

Lyčių stereotipai yra visur, jie nurodo kaip moterys ir vyrai turi elgtis ir atrodyti... Laikui bėgant stereotipai keičiasi, kartu keisdami vyrų ir moterų įvaizdį bei elgseną jie nėra statiški.

TAIGI, TAM TIKRA PRASME VISUOMENĖ MŪS ĮRĖMINA Į SOCIALINIUS BEI KULTŪRINIUS RĖMUS:

Ar šioje lentelėje įvardytos skirtingos mergaičių ir berniukų rolės visuomenėje jums atrodo teisingos?! Ar yra tikimybė, kad bent vienas žmogus šioje planetoje, mergaitė ar berniukas visiškai atitinka numatytus lūkesčius?

Tikimasi, jog mergaitės bus:

Gražios, dailiai apsirengusios

Lieknos

Rūpestingos

Geros mamos

Nuolankios

Gerai besielgiančios

Jausmingos

Karjeristės

Seksualios

Kuklios, drovios

Tikimasi, jog berniukai bus:

Įgudę slėpti emocijas

Stiprūs

Kieti

Maištingi

Gerai sportininkai

Karjeristai

Lyderiai

Gerai tėvai

Seksualiai aktyvūs

Turtingi

Spaudimas pritaityti

Mes visi turime teisę išlaikyti savo tapatybę, būti tuo, kuo norime būti bei turėti tas pačias laisves kaip ir kiti žmonės. Tradiciniai lyčių stereotipai neleidžia mums mėgautis šiomis teisėmis sukurdami neįlygybę tarp mergaičių ir berniukų. Berniukai įsižeidžia pavadinti mergeite. Bet kodėl tai laikoma įžeidimu?

Todėl, kad visuomenėje egzistuoja stereotipinis mąstymas, jog "tikro vyro" savybės: kietumas, jėga, lyderystė - vertingesnės nei "tikros moters": rūpestingumas, emocionalumas, išorinis grožis. Žinoma, vyrai taip pat gali būti rūpestingi, o moterys - geros lyderės, tačiau visuomenė ir toliau tam tikras stipresnes savybes priskiria vyru, o silpnesnes, ne tokias reikšmingas, - moterims. Moterys ir mergaitės vis dar turi žemesnį statusą visuomenėje.

Tai reiškia, jog berniukai, kurie neatitinka tradiciškai vyrams priskirtų stereotipų ir šoka baletą, arba merginos, žaidžiančios futbolą ar susitikinėjančios su daugiau nei vienu vaikinu vienu metu, rizikuoja patirti patyčias, diskriminaciją ir smurtą tik dėl to, kad jų elgesys skiriasi nuo nusistovėjusio, visuomenės normomis paremto elgesio. Ši smurto rūšis vadinama **smurto lyties pagrindu (SLP)**, nes jo aukomis žmonės tampa dėl savo lyties ar seksualinės orientacijos. Žmonės, smurtaujantys prieš kitus lyties pagrindu, stengiasi kontroliuoti tuos, kurie jų nuomone turi menkesnį statusą visuomenėje.

Kokios būna smurto lyties pagrindu rūšys?

Skirtumai yra gerai. Mes visi esame skirtingi ir unikalūs individai. Skirtumai daro gyvenimą įdomų, jie nėra priežastis teisti žmones ar juos skriausti. Visi turi teisę tikėtis pagarbos santykiuose su draugais, vaikinais/merginomis, šeimomis ir benduomene. O kas nutinka jei šios pagarbos negauname?

SANTYKIUOSE SU BENDRAAMŽIAIS, BENDRAKLASIAIS:

Visose šalyse jaunimas patyčias įvardijo pagrindine problema. Dažnai tyčiojami lyties pagrindu (ypač skleidžiant gandus ir šmeižiant pvz: berniuko vadinimas "skystu"). Patyčios gali pasireikšti seksualiniu priekabiavimu (pvz: nepageidaujamu kito asmens lytėjimu, pornografijos rodymu), fiziniu smurtu (pvz: mušant ar stumdant kitą žmogų) bei sociaine atskirtimi (izoliacija, bendraamžių, bendraklasių atstūmimas). Patyčios taip pat galimos SMS žinutėmis, elektroniniu paštu, per Facebook ar kitus socialinius tinklus.

SANTYKIUOSE SU VAIKINU/MERGINA:

Visuose santykiuose būna pakilimų, nuosmukių bei konfliktų. Smurtas lyties pagrindu santykiuose nėra vienkartinis konfliktas. Tai įrankis partnerio kontrolei. Kartais toks smurtas vadinamas "smurtu santykiuose" arba "smurtu artimoje aplinkoje". Toks smurtas gali būti psichologinis (nuolatinis žeminimas, izoliacija nuo šeimos ar draugų, nurodinėjimas ką kitas žmogus gali rengtis, grasinimai nuskriausti ar išsiskirti su antrąja puse), fiziniu smurtu (mušimas, spardymas ir pan.), seksualiniu smurtu (išprievartavimas ar išžaginimas) bei ekonominiu smurtu (pinigų kontrolė, vertimas atsiskaityti už išlaidas, aiškinti pirkinį būtinumą ir pan.). Smurtas santykiuose nebūtinai tik ilgalaičių santykių problema, šis fenomenas nutinka ir pasimatymų bei trumpalaikės draugystės metu.

ŠEIMOSE:

Būna, kad smurtauja tėvai vienas prieš kitą ar kiti šeimos nariai. Dauguma suaugusių žmonių mano, jog jauni žmonės nepastebi smurto šeimoje, kad šis fenomenas jų neveikia, bet tai - netiesa. Vaikai bei jaunimas supranta esamą situaciją ir yra jos veikiami taip, lyg smurtaujama būtų prieš juos.

BENDRUOMENĖJE:

Smurtautojais gali būti ir kiti šeimos nariai, bendradarbiai ar kiti bendruomenės nariai. Išprievartavimas, seksualinis priekabiavimas, diskriminacija darbe (pvz: moterys už tą patį darbą gauna mažesnę darbo užmokesį nei vyrai) tai tik keletas pavyzdžių.

Matyta situacija? Ar tai smurtas lyties pagrindu? Ką jūs manote? ¹

Ana - naujokė mokykloje. Ji mėgsta nešioti figūrą pabrėžiančius drabužius ir flirtuoti su vaikinais. Dėl šių priežasčių grupė mergaičių mokykloje ėmė ją vadinti "kekše" ir prašyti visų jos vengti, nes kitaip gali užsikrėsti "kekšės sindromu".

Pastaruoju metu, keli klasės berniukai reguliariai į mokyklą pradėjo neštis iš žurnalų iškirptas nuogų moterų nuotraukas. Atsinešę jas garsiai prie visų aptarinėdavo ir lygindavo nuotraukose esančias moteris su mergaitėmis mokykloje. Kai kurios mergaitės pasipiktino tokių berniukų elgesiu, jas suerzino toks elgesys.

Paulius paklausė klasės pirmūno Eriko ar jis nenorėtų su kitais mokiniais žaisti mokyklos futbolo komandoje, bet Erikas šiuo pasiūlymu nesusidomėjo. Nuo to laiko Paulius su draugais juokiasi iš jo. Jie visiems girdint garsiai klausia Eriko, kas jam labiau patinka - berniukai ar mergaitės. Neseniai Paulius su draugais paliko

skrajutes su informacija apie gėjų teises ir juos palaikančias organizacijas ant Eriko stalo.

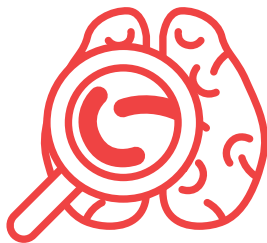
Jonas jau kelias savaites draugauja su Marija. Jiems abiems 15 metų. Vieną vakarą po flirtavimo bare mieste, jis paprašė Marijos su juo pasimylėti, bet ši atsakė. Kitas kelias dienas Jonas primygtinai prašė Marijos pasimylėti su juo ir pradėjo grasinti ją paliksiąs, jei nepaklus.

Katerinai labai patiko leisti laiką su draugais, tačiau pradėjus draugauti su Marku tai pasikeitė. Iš pradžių draugai manė, jog jai tiesiog patinka leisti laiką su naujuoju vaikinu. Praėjus šešioms savaitėms Katerina vis dar ignoravo draugų skambučius ir kvietimus susitikti. Ji netgi ištrynė savo paskyrą Facebook socialiniame tinkle. Kai draugai pagaliau prirėmė Katerina prie sienos dėl jos keisto elgesio, ji prisipažino, jog Markui nepatinka, kai ji bendrauja su žmonėmis, kurių jis nepažįsta.

PAMAŠTYMUI:

Visos aukščiau pateiktos situacijos parodo, jog smurtas lyties pagrindu gali paveikti jaunų žmonių gyvenimą. Patyčios, seksualinis priekabiavimas, prievarta santykiuose niekada negali būti pateisinami ir tai nėra aukos kaltė. Ką jūs galėtumėte padaryti, kad padėtumėte situacijoje aprašytiems ir smurtą lyties pagrindu patyrusiems jaunuoliams?

¹ Kai kurios situacijos buvo aprašytos naudojant projekto Youth4Youth mokymo vadovo medžiagą.

Patikrinkite savo žinias apie smurtą lyties pagrindu!

TIESA AR MITAS ²

Žemiau pateiktas sąrašas teiginių susijusių su smurtu lyties pagrindu. Pagalvokite ir pažymėkite, kurie iš šių teiginių yra mitai, o kurie - faktai ir apibraukite savo atsakymą! Vėliau patikrinkite savo atsakymų pagrįstumą skiltyje "Atsakymai"!

1	Smurto aukos dažniausiai silpno charakterio žmonės.	T	M
2	Žodinė prievarta gali būti tokia pat rimta kaip ir fizinė.	T	M
3	Smurtautojai yra žmonės, negalintys kontroliuoti pykčio, smurtas yra tik momentinė savitvardos praradimo išraiška.	T	M
4	Žmonės, nepranešantys apie pasikartojantį smurtą nori, kad jis tęstųsi.	T	M
5	Labiau tikėtina, kad moterys ar merginos gali būti seksualiai išnaudotos jų pažįstamų nei nepažįstamų žmonių.	T	M
6	Merginos vertimas lytiškai santykiauti, net ilgalaikių santykių metu, gali būti laikomas smurto išraiška.	T	M
7	Seksualinio priekabiavimo svarba perdedama – dauguma tokių atvejų yra nereikšmingi, išreikšti nekenksmingu flirtavimu.	T	M
8	Priklausomybė nuo alkoholio dažnai tampa smurto priežastimi.	T	M
9	Smurtas romantiškuose santykiuose dažniausiai pasitaiko tarp suaugusiųjų, o ne jaunuolių.	T	M
10	Pavydas - meilės požymis.	T	M

ATSAKYMAI

- 1) **MITAS** Nėra tokio žmogaus, kuris labiau tikėtina, jog taps smurto šeimoje ar romantiškuose santykiuose auka – tai gali nutikti kiekvienam. Net labai stipraus charakterio jaunuoliai gali tapti patyčių objektu, nes yra naujokai mokykloje ir dar neturi susiformavusio draugų rato. Bet kuris žmogus gali tapti smurto auka ir tai visiškai nepriklauso nuo jo charakterio savybių. Smurtas visada yra smurtautojo pasirinkimas ir kaltė.
- 2) **FAKTAS** Žodinė prievarta gali būti tokia pat žalinga ir gąsdinanti kaip ir fizinė. Nuolatinis žeminimas, kabinėjimasis gali sukelti ilgalaikius psichologinius padarinius ir būti toks pat žalingas kaip ir fizinė prievarta.
- 3) **MITAS** Dauguma žmonių supykę nenaudoja smurto pykčiumi išreikšti. Smurtautojai smurto akto metu nėra praradę savikontrolės - jie patys pasirenka smurtinį elgesį ir auką.
- 4) **MITAS** Žmonės apie smurto atvejus nepraneša dėl įvairių priežasčių. Smurtautojo baimės, baimės, kad niekas nepatikės ar situacija tik dar pablogės. Asmuo gali gėdytis, kad tapo smurto auka arba jog buvo jo priežastis.
- 5) **FAKTAS** Dauguma merginų ir moterų seksualinį smurtą patiria iš pažįstamų žmonių: vyro, vaikinio, kolegos ar šeimos nario.
- 6) **FAKTAS** Niekas negali ir neturi būti verčiamas lytiškai santykiuoti prieš savo valią, nesvarbu, ar tas žmogus yra romantiškuose santykiuose, ar ne. Vertimas lytiškai santykiuoti prieš valią yra prievartos forma ir neturi nieko bendra su meile. Lytiniam santykiams reikalingas abiejų partnerių visiškas sutikimas! Kitaip tai gali būti įvardijama išprievartavimu arba išžaginimu.
- 7) **MITAS** Seksualinis priekabiavimas neturi nieko bendra su flirtu ir yra susijęs su kontrolės siekimu, dominavimu ir/ar bausme. Seksualinis priekabiavimas gali būti tiesioginis ir netiesioginis: juokeliai su seksualinėmis užuominomis, nepageidaujami prisilietimai, pornografinės ar erotinės medžiagos specialus demonstravimas, bandymas užpulti ar prievartauti. Tai viena iš smurto rūšių, ilgesnį laiką ją patirianti auka jaučiasi ypač nemalonai, tampa įbauginta. Seksualinis priekabiavimas trukdo aukai tinkamai atlikti pareigas darbe ar mokykloje.
- 8) **MITAS** Alkoholis dažnai naudojamas kaip pretekstas smurtui pateisinti. Yra vartojančių alkoholį žmonių, kurie nesmurtauja ir yra smurtautojų, kurie taip elgiasi visiškai blaivūs.
- 9) **MITAS** Smurtas tarp jaunimo romantiškuose santykiuose yra gana dažnas, nepaisant to, kad mes retai apie jį girdime. Toks smurtas gali pasireikšti įvairiomis formomis, tokiomis kaip emocinė prievarta, kontroliavimas, ką partneris dėvi, su kuo susirašinėja, susitinka, kalbasi, partnerio žeminimas grasinant išsiskirti jei šis nesiels pagal tam tikrą smurtautojo pateiktą modelį. Smurtas apima ir fizinę bei seksualinę prievartą.
- 10) **MITAS** Kartais normalu jausti pavydą, tačiau jei pavydas tėja pasiteisinimas norint kontroliuoti, ką partneris dėvi ar su kuo matosi, galima tai vadinti emocine prievarta. Turi būti nustatyta aiški riba tarp pavydo kaip jausmo ir pavydo kaip preteksto kontroliuoti kitą žmogų. Pavydas dažnai neturi nieko bendra su meile; dažniau tai nepasitikėjimo ir nesaugumo ženklas.

Smurto lyties pagrindu paplitimas

Kiekvienoje šalyje egzistuojantis smurtas lyties pagrindu sukuria rimtas kliūtis lygybei tarp vyrų ir moterų įtvirtinti ir gali būti traktuojamas kaip žmogaus teisių pažeidimas. Smurtauotojai paprastai būna aukoms artimi žmonės:

- ▶ Dižiojoje Britanijoje atlikta 1353 jaunų žmonių, kuriems 13 ir daugiau metų, apklausa parodė, jog tiek mergaitės, tiek berniukai romantiškuose santykiuose yra patyrę psichologinį ir fizinį smurtą. Merginos yra dažniau patyrusios sunkias smurto formas, pakartotinį, nuolatinį ir vis didėjančią smurtą.³
- ▶ Patyčios lyties pagrindu - viena dažniausių smurto JAV mokyklose rūšių. Nacionalinės apklausos rodo, jog 80% JAV gyvenančių paauglių iki mokyklos baigimo patyrė kokią nors smurto lyties pagrindu formą.⁴
- ▶ Tarptautinio tyrimo metu apklausus 1850 18-24 metų mergaičių Graikijoje, Kipre, Maltoje, Lietuvoje ir Latvijoje paaiškėjo, jog 10-16% respondenčių pasimatymų metu patyrė kokios nors nepageidaujama seksualinį priekabiavimą, įskaitant bandymą išprievartauti ar išprievartavimą.⁵
- ▶ Tyrimas, kuriame dalyvavo 486 graikės merginos (15-21 metų amžiaus) parodė, jog beveik kas antra prisipažįsta patyrusi smurtą iš savo esamo ar buvusio vaikinio (fizinį, psichologinį ar seksualinį).⁶
- ▶ Jungtinių Tautų (2003) duomenimis, kas trečia moteris pasaulyje bent kartą gyvenime yra patyrusi fizinę ar seksualinę vyro prievartą (dažniausiai artimo).⁷
- ▶ Pasaulio Banko duomenimis (1994), 15-44 metų moterys labiau rizikuoja būti išprievartautos ar patirti smurtą artimoje aplinkoje nei susirgti vėžiu, maliarija patekti į avariją, karą kartu sudėjus.

▶ Nustatyta, jog Europoje iki ketvirtadalio visų moterų bent vieną kartą gyvenime yra patyrusios fizinį smurtą ir daugiau nei dešimtadalis moterų yra patyrę seksualinį smurtą, panaudojant prievartą.⁸

▶ Nustatyta, jog Italijoje 32 procentai 16-70 metų amžiaus moterų patyrė fizinį ar seksualinį vyrų smurtą. Smurto aukomis labiausiai rizikuoja tapti 16-24 metų amžiaus moterys.⁹

- 3 Barter, C.A., McCarry, M., Berridge, D., & Evans, K.M. (2009). *Partnerio išnaudojimas ir smurtas paauglių santykiuose*. London: NSPCC.
- 4 Anagnostopoulos, D., Buchanan, N.T., Pereira, C., & Lichty, L.F. (2009). Mokyklos administracijos atsakomybė kovoje su patyčiomis lyties pagrindu. *Educational Policy*, 23, 519-553.
- 5 Mediterranean Institute for Gender Studies, MIGS. (2008). *aunų merginų išprievartavimas pasimatymo metu: paramos strategija*. Nicosia: University of Nicosia Press. Downloaded from: <http://goo.gl/v4ce1>.
- 6 Pentaraki M. Tyrimas (2003), Partnerio smurto prieš paaugles moksleives merginas paplitimas, formos ir pasekmės. Neišleista daktaro disertacija, Sociologijos skyrius, Panteion universitetas Atėnuose.
- 7 2003 Jungtinių Tautų plėtros fondas moterims (UNIFEM) ataskaita "Ne minutės daugiau: Smurtas prieš moteris".
- 8 Council of Europe, Committee of Ministers. (2011). *Europos konvencija: prevencija ir kova su smurtu prieš moteris - aiškinamoji ataskaita*. Downloaded from: <http://goo.gl/C961D>.
- 9 Instituto Nazionale di Statistica. (2006). *Smurtas prieš moteris šeimoje ir už šeimos ribų*. Downloaded from: <http://goo.gl/pt2PH>.

Aukos kaltinimas – Potenciali auka – ar būdas pateisinti smurtą

Smurtas lyties pagrindu – pasaulyje plačiai paplitęs fenomenas, paliečiantis įvairaus amžiaus, religijos, etninės kilmės, socialinio statuso ir išsilavinimo žmones. Teiginys, jog smurtas dažniausias neturtingų ir neišsilavinusių žmonių tarpe neturi jokių įrodymų.

Mitas, jog smurto lyties pagrindu aukomis dažniausiai tampa moterys, gaunančios žemas pajamas, neišsilavinusios ir/ar priklausančios tam tikroms etninėms grupėms. Priežastys, dėl kurių smurtaujama, neturi nieko bendra su materialine padėtimi ar išsilavinimu. Smurtas lyties pagrindu siejamas su nelygybe tarp vyrų ir moterų bei socialinėmis nuostatomis, jog moters vaidmuo visuomenėje nėra toks reikšmingas kaip vyro, tokiu būdu moterys

sumenkinamos ir tampa labiau pažeidžiamos prievartai ir išnaudojimui.

Pagalvokime apie žemiau pateiktus vyro ir moters vaidmenis visuomenėje:

- ▶ Visuomenė skatina vyrus elgtis pagal tam tikrą modelį, kuris juos įtikina, jog normalu elgtis agresyviai. Pavyzdžiui, sąvoka “tikras vyras” siejama su agresyvumu, drąsa, fizine jėga, emocijų valdymu, lyderyste ir pan.
- ▶ Tradicinės “vyriškos” savybės laikomos svarbesnėmis nei tos, kurios priskiriamos moterims: namų šeimininkė, paklusni, baili, gerai besielgianti, mandagi ir nesavanaudiška.

Auka dėl patirto smurto kaltinama tam, kad nekiltų abejonių dėl savo pačių ir visuomenės, kurioje gyvename, saugumo. Esame linkę manyti, jei auka būtų vengusi tam tikro elgesio (bei daugelio kitų dalykų: nesaugiomis laikomų gatvių, rajonų, nedėvėtų netinkamų drabužių ir kt.) nebūtų patyrusi prievartos. Tokie pamąstymai ir smurto pateisinimai panaikina smurtautojo kaltę perkeldami ją aukai.¹⁰

Tradicinė frazė “ji pati to prisiprašė” puikiai iliustruoja prieš tai išsakytą mintį. Tai yra neteisinga iš esmės. Jokia moteris niekada “neprašo” būti seksualiai užpulta, nesvarbu ką ji vilki, kur eina ar su kuo šneka. Argumentas, jog “ji pati to prisiprašė” dažniausiai naudojamas smurtautojų siekiančių pateisinti savo elgesį. Kiekviena mergina ir moteris turi teisę vilkėti ką nori ir pati pasirinkti seksualinį partnerį.

Jei mes iš tikrųjų siekiame SUSTABDYTI SMURTĄ, tuomet turime KEISTI POŽIŪRĮ į smurto aukas. Turime NUSTOTI KALTINTI AUKAS, o smurtautojus ĮVARDYTI ATSAKINGAIS už savo veiksmus!

¹⁰ Argumentas iš vadovo “Lytis yra svarbi”, p. 45 “Kas laikoma smurtu?”

AR VYRAI YRA BLOGI?

Mes nemanome, jog vyrai yra žiaurūs ir blogi. Tačiau manome, jog kiekvienas vyras turi kovoti su smurtu prieš moteris. Dauguma vyrų nėra agresyvūs.

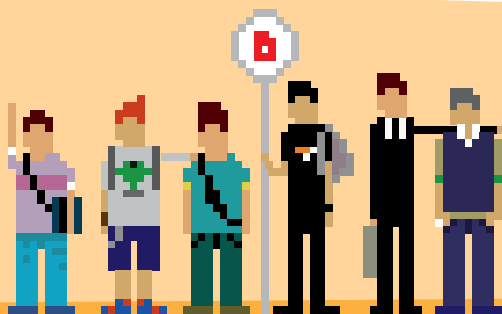
Kai kurie vyrai išreiškia savo pyktį ar nesaugumo jausmą smurtaudami. Per daug vyrų vis dar galvoja, kad smurtas prieš moterį, vaiką ar kitą artimą žmogų yra priimtinas būdas jį valdyti.

Gera žinia yra ta, jog vis daugiau vyrų ir vaikinių nori pakeisti esamą situaciją. Jie pastebi seksizmo, kuris skaudina juos supančias moteris ir merginas, išraiškas.

Šaltinis:

Adjusted excerpt from the webpage of the White Ribbon Campaign

http://www.whiteribbon.ca/about_us/

Berniukai ir vyrai kaip sąjungininkai kovoje su smurtu lyties pagrindu

Nepaisant to, jog smurto lyties pagrindu aukos dažniausiai yra moterys ir merginos, o smurtautojai - vyrai, dauguma vyrų visgi nėra žiaurūs ar smurtaujantys!

Vyrai visame pasaulyje aktyviai veikia, kad smurtas lyties pagrindu būtų sustabdytas.

Šias vyrų pastangas iliustruoja Baltojo kaspino kampanija, organizuojama ir remiama vyrų, prieš smurtą prieš moteris:

Mano stiprybė yra pagarba ir kai ji sako NE, aš sakau GERA!

Kokie turi būti geri, meile pagrįsti santykiai?

Meile grįsti santykiai remiasi pagarba ir nesmurtiniu bendravimu. Net jei šiuo metu neturi vaikiną ar merginą, pravartu žinoti, kokie turi būti geri santykiai, kaip juos tinkamai kurti ir puoselėti. Geruose lygiaverčiuose santykiuose:

- 1) Abu partneriai gerbia vienas kitą.
- 2) Partneriai vienas kitu pasitiki, yra atviri.
- 3) Abu partneriai palaiko vienas kitą sudėtingose situacijose ir džiaugiasi vienas kito laimėjimais. Tarkim vaikiną palaiko merginą per jos komandos krepšinio rungtynes, mergina išklauso, kai vaikiną nori išsikalbėti apie tėvų skyrybas.
- 4) Svarbu įprasti drauge su partneriu priimti įvairius sprendimus: kokią filmą žiūrėti, su kokiais draugais būti. Jei santykiuose vadovauja ir nurodinėja vienas žmogus, jie nėra teisingi ar lygiaverčiai.
- 5) Neturi būti baimės.
- 6) Turi jaustis gerai būdamas savimi. Tau nereikia keistis.

- 7) Turi jaustis laisvai darydamas dalykus kurie tave džiugina, gali rengtis kaip tau patinka ir gali būti toks žmogus, koks iš tikrųjų esi, be jokių apribojimų.
- 8) Gali laisvai bendrauti su savo draugais ir užsiimti mėgstama veikla. Normalu, jei tam tikrus dalykus partneriai daro atskirai.
- 9) Problemos santykiuose sprendžiamos ramiai, be pykčio ir pakelto balso. Tu žinai, kad gali išsakyti savo abejones ar nesutikimą ir apie tai kalbėti, o partneris ramiai tavęs klausys.

Šaltiniai:

- Daphne Projektas: Atsakas į partnerio naudojamą smurtą (IPV) JAI/DAP/2004-1/101/WY
http://www.euroipn.org/daphne_new/daphne2/DAPHNE_ANNEXES/APPENDIX%201.%20IPV%20MATERI-AL/1.4.%20IPV%20Leaflets/ENGLISH.pdf
- Ontarijo Moterų Valdyba -
http://www.women.gov.on.ca/english/resources/publications/equal/teens_best.shtml

ŽINOK SAVO TEISES! REIKALAUK SAVO TEISIŲ!

- ▶ Teisė į gyvenimą be fizinio, psichologinio, seksualinio, žodinio ar kitokios rūšies smurto ir prievartos.
- ▶ Teisė reikšti savo lyties bei seksualinę tapatybę nepatiriant diskriminacijos ir patyčių dėl seksualumo ar biologinės lyties.
- ▶ Teisė į savo kūną, teisė pasakyti NE bet kokiam elgesiui, kuris verčia jaustis nemaloniai.
- ▶ Teisė reikšti savo nuomonę ir susirūpinimą – teisė aktyviai dalyvauti visuose tave liečiančiuose pokalbiuose ir reikaluose.
- ▶ Teisė į informaciją apie apsisaugojimo priemones, saugų lytinį gyvenimą, paslaugas, nukentėjus nuo smurto santykiuose.
- ▶ Teisė gauti prieinamas paslaugas smurto santykiuose klausimais išsaugant anonimiškumą.
- ▶ Teisė pasirinkti seksualinę orientaciją ir nebūti už tai diskriminuojamam, nejauti spaudimo atitikti vyrams ir moterims galiojančius stereotipus.
- ▶ Teisė į informaciją apie sveikus, saugius santykius, lygybę santykiuose ir seksualines bei reprodukcinės teises.

Šaltiniai:

- JT Vaiko teisių konvencija
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto Rekomendacija Rec(2006)14 valstybėms narėms Dėl jaunimo pilietiškumo ir dalyvavimo visuomeniniame gyvenime
- Tarptautinė šeimų planavimo asociacija

**PATIRTI SMURTĄ LYTIES PAGRINDU
YRA BAIUS. ATMINK, KAD TAI - NE
TAVO KALTĖ IR KAD TU ESI NE
VIENAS.**

**POKALBIS SU DRAUGU,
SUAUGUSIUOJU, KURIUO PASITIKI AR
MOKYTOJU GALĖTŲ LABAI PADĖTI.**

**ŠIOS KNYGELĖS GALE RASI SĄRAŠĄ
ORGANIZACIJŲ, GALINČIŲ PADĖTI,
SUSISIEK SU JOMIS**

Kaip galiu sužinoti daugiau apie smurtą lyties pagrindu?

Organizacijos, dirbančios smurto lyties pagrindu mažinimo srityje, Europiniu ir Tarptautiniu lygiu ir informacija apie SLP:

- ▶ Viduržemio jūros lyčių studijų centras. Projektas "Jaunimas – Jaunimui. Kartu mes galime pasipriešinti smurtui prieš mergaites ir merginas".
www.medinstgenderstudies.org/news/youth4youth-empowering-young-people-in-preventing-gender-based-violence-through-peer-education
- ▶ Europos Tarybos Jaunimo ir sporto reikalų departamentas. Mokymo vadovas apie jaunimo patiriama smurtą lyties pagrindu ir jo įtaką "Lytis yra svarbi".
<http://eycb.coe.int/gendermatters/default.htm>
- ▶ **International Foundation for Gender Education** (Tarptautinis Lyčių studijų fondas)
www.ifge.org
- ▶ **GenderYOUTH**
www.beyondgenderyouth.org
- ▶ **UNESCO**
www.unesco.org/new/en/unesco/themes/gender-equality
- ▶ Europos moterų Lobistinė organizacija - www.womenlobby.org Kampanija "Nulis tolerancijos smurtui prieš moteris"
www.zerotolerance.org.uk
- ▶ V-merginos
www.v-girls.org
- ▶ V-diena/V-vyrai
www.vday.org/v-men
- ▶ Baltojo kaspino kampanija, kurios tikslas - į kovą su smurtu lyties pagrindu įtraukti vyriškos lyties atstovus, taip mažinant smurto mastą.
http://whiteribbon.ca/issuebrief/pdf/wrc_sw_c_issuebrief.pdf
- ▶ "Lyčių lygybė kovoje prieš smurtą lyties pagrindu" (GEAR against IPV) Knygutė III – informacija apie Lyčių (ne)lygybę (PRIEDAS A.1, pp. 151 – 154), apie partnerio smurtą pasimatymų metu, smurtą lyties pagrindu (PRIEDAS A.2., pp. 155 – 181)
www.gear-ipv.eu/sites/default/files/1/Master_GEAR%20against%20IPV%20Booklet%20III_English.pdf

Organizacijos kovojančios su smurtu artimoje aplinkoje:

Organizacijos kovojančios su smurtu artimoje aplinkoje:

- ▶ **Moterų informacijos centras**
85 2629 050
www.lygus.lt
- ▶ **Vilniaus miesto krizių centras**
85 233 2508
www.vmkc.lt
- ▶ **Organizacijų kovojančių su smurtu artimoje aplinkoje visoje Lietuvoje kontaktus rasite adresu:**
<http://www.lygus.lt/pagrindinis>

Pagalbos linijos:

- ▶ **Jaunimo pagalbos linija**
8 800 28888
www.jaunimolinija.lt/telefonas/
- ▶ **Vaiku linija**
116111
www.vaikulinja.lt
- ▶ **Pagalbos moterims linija**
8 800 66366
www.moters-pagalba.lt/linija

Organizacijos ginančios žmogaus teises:

- ▶ **Organizacijų kontaktus rasite adresu:**
www.pazink.org/partneriai

Policija

112

Pastabos

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

A series of horizontal dotted lines, spaced evenly down the page, intended for writing or drawing. The lines are light orange and extend across the width of the page.

KAIP JAUNIMAS GALI PADĖTI MAŽINTI SMURTĄ LYTIES PAGRINDU?

- 1. ŽINOTI APIE SMURTĄ LYTIES PAGRINDU, MOKĖTI JĮ ATPAŽINTI.**
- 2. PRANEŠTI MOKYTOJAMS/TĖVAMS/MOKYKLOS PSICHOLOGUI, SOCIALINIAM DARBUOTOJUI APIE PASTEBĖTAS PATYČIAS AR KITĄ ŽIAURŲ, NETINKAMĄ ELGESĮ.**
- 3. AGITUOTI UŽ PAGARBĄ IR LYGYBĘ TARP SAVO DRAUGŲ.**
- 4. UGDYTI SĄMONINGUMĄ APIE SMURTO LYTIES PAGRINDU PAVOJUS IR PASEKMES.**
- 5. PASKAMBINTI Į PAGALBOS LINIJĄ AR KREIPTIS Į ORGANIZACIJĄ, DIRBANČIĄ SMURTO MAŽINIMO SRITYJE, IR SUŽINOTI, KAIP GALIMA PADĖTI DRAUGUI, KURIS PATYRĖ SMURTĄ LYTIES PAGRINDU.**
- 6. PRAŠYTI MOKYKLOS VADOVYBĖS PAMOKŲ APIE SMURTĄ LYTIES PAGRINDU, JO PASEKMES, PREVENCIJĄ.**
- 7. PRISIDĖTI PRIE BENDRUOMENĖJE VYKDOMŲ PROJEKTŲ, SKATINANČIŲ NETOLERANCIJĄ SMURTUI LYTIES PAGRINDU.**
- 8. PRISIMINTI, JOG LYČIŲ STEREOTIPAI NELEIDŽIA ATSISKLEISTI MŪSŲ ASMENYBĖMS IR RIBOJA MŪSŲ POTENCIALĄ!**

Lietuvoje įgyvendinanti organizacija
Moterų informacijos centras
S.Konarskio g. 49 806 kab. LT-03123
Vilnius, Lietuva
Tel: +370 5 2629 003
Fax: +370 5 2629 050
Elektroninis paštas: mic@lygus.lt

